

VERNIEUWING

beroepsgerichte
programma's **vmbo**

Klankbordschool Pantarijn aan het werk

In het najaar van 2012 zijn vijftien klankbordscholen gestart. Zij gaan als eerste aan de gang met de beroepsgerichte examenprogramma's nieuwe stijl. De vmbo-locatie van RSG Pantarijn in Wageningen is klankbordschool voor alle

sectoren. Samen met zijn docenten bekijkt directeur John Blijenberg hoe hij de vernieuwing kan inzetten als een kans om de bestaande programma's te 'herordenen' en zijn school te 'profilieren'.

De vmbo-locatie van RSG Pantarijn heeft 350 basis- en kaderleerlingen en ongeveer 35 docenten. De school is georganiseerd in een onderbouw- en bovenbouwteam. Binnen het bovenbouwteam zijn vier LC'ers ieder verantwoordelijk voor één sector: Economie, Techniek, Zorg & Welzijn en Intersectoraal. Ze zijn tegelijk ook vakgroefhoofd en kartrekker voor onderwijsprojecten, een rol die zich nu toespitst op de nieuwe programma's.

Dat de school klankbordschool is, past bij de cultuur die heerst op deze school. Blijenberg: 'We willen graag meedoen met nieuwe ontwikkelingen, een voortrekkersrol spelen. Net voor de zomer hebben we ons daarom aangemeld als klankbordschool. Sommige scholen zitten meer in de mentaliteit van volgschool. Daar is ook iets voor te zeggen: de "bugs" zijn er al voor een groot deel uit als je start. Nadeel is wel dat je een kortere tijd hebt voor de invoering van de nieuwe programma's: ineens is het zover. Wij kunnen nog fouten maken, bijstellen, invloed uitoefenen, sparren met andere scholen. En heel belangrijk: je kunt het vuur aanwakkeren in je eigen school.' Blijenberg vindt het vanzelfsprekend dat zijn vier collega's en hijzelf deelnemen aan de bijeenkomsten die worden georganiseerd door het project. 'Ik zie om mij heen dat vaak alleen de directeur of de teamleider komt. Soms alleen een docent. Wij doen samen mee met het plenaire deel van de bijeenkomst en gaan dan uiteen in de verschillende sectoren. Er is een aparte groep voor schoolleiders. Die hebben toch andere vragen dan docenten: bijvoorbeeld over de regionale afspraken of formatie.'

Programma's nieuwe stijl

In november 2012 kregen de klankbordscholen te horen hoe de opbouw van de beroepsgerichte programma's eruit zou gaan zien. De onderliggende structuur van de nieuwe examenprogramma's was al eerder vastgesteld op 28 augustus: elk programma bevat een

John Blijenberg

Het project

Vernieuwing van de beroepsgerichte programma's in het vmbo

Op 29 november 2011 is de vernieuwing beroepsgerichte programma's in het vmbo van start gegaan. Dit moet er uiteindelijk toe leiden dat alle leerlingen in de basis-, kader en gemengde leerweg van het vmbo in 2017 examens doen volgens de nieuwe examenprogramma's beroepsgericht. Terugrekenend betekent dit dat leerlingen die in september 2013 instromen in het eerste jaar vmbo te maken krijgen met deze nieuwe examenprogramma's.

Er moet dus veel gebeuren in korte tijd. Om dat te realiseren is een projectorganisatie ingericht waarin docenten uit vmbo en mbo en vmbo-scholen een centrale rol spelen. Docenten denken mee over de inhoud van de nieuwe examenprogramma's en klankbord- en pilotscholen proberen deze uit in de dagelijkse praktijk.

Actuele informatie over de vernieuwing beroepsgerichte examenprogramma's, namen van klankbord- en pilotscholen en antwoord op veelgestelde vragen (FAQ's) vindt u op de website: www.vernieuwningvmbo.nl

kerndeel met algemene (sector)vaardigheden, een profieldeel bestaande uit vier componenten en minimaal vier keuzedelen. *(In bijgaand kader staat dit verder uitgelegd. U kunt voor een bredere uitleg ook kijken op www.vernieuwningvmbo.nl).* Zeker was op dat moment dat er voor de sector Economie twee profieldelen zouden komen, voor Intersectoraal één of twee, Zorg & Welzijn één en voor Techniek drie. Met name voor de laatste is dit compact: er bestaan nu nog tientallen afdelingsprogramma's bij Techniek.

Blijenberg: 'Met de kennis die we toen hadden, zijn we begonnen. De grote vraag waar we voor stonden was: wat van onze eigen programma's past in het nieuwe programma? Wij hebben op onze school voor Economie drie uitstrooprofielen, voor Intersectoraal drie, Zorg & Welzijn drie en voor Techniek vier. Om antwoord te kunnen geven op die vraag

hebben we eerst bekeken hoe de beroepsgerichte programma's in elkaar zitten. Wat zit er precies achter het profieldeel?'

Pro-actief

'We kwamen al snel tot de conclusie dat we alle zeven profielen willen aanbieden, als dit haalbaar is. Het tweede economie-profiel 'Horeca, Bakkerij & Recreatie' en dan met name het onderdeel 'Ambachtelijk koken en bakken' hebben we niet in huis. Dit willen we juist graag aanbieden, omdat het regionaal zo voor de hand liggend is. Wageningen staat van oudsher bekend om zijn 'bakkervakschool' (nu onderdeel van het Rijn IJssel College). Ik ben hierover gaan praten met het College van Bestuur en heb het ROC benaderd met de vraag of we voor dit onderdeel samen kunnen werken. Dat heet pro-actief zijn. Misschien blijkt straks, als de exacte invulling van de programma's bekend is, dat we nog meer

'Wat kan wel, wat kan niet? Dat uitzoeken is het leukste proces voor docenten'

missen, maar dan heb ik mijn contacten al gelegd. Eigenlijk ben je op deze manier een swot-analyse aan het maken: wat zou ik willen, kan dat?’

Organisatie

De ‘kartrekkers’ op Pantarijn komen ten minste één keer per maand bij elkaar met hun beroepsgerichte collega’s. Dat zijn ook de momenten waarop de nieuwe programma’s

Minder, actuele, duidelijke programma’s

Vernieuwen is hard nodig. Waarom? En wat betekent dat voor de nieuwe programma’s?

De huidige examenprogramma’s bestaan sinds de invoering van het vmbo in 1999. Inhoudelijk zijn deze programma’s in de loop van de jaren nauwelijks veranderd, terwijl zich in zowel het beroepenveld als het mbo grote veranderingen hebben voorgedaan. De nieuwe programma’s moeten hierop aansluiten en aandacht schenken aan nieuwe en te verwachten ontwikkelingen.

Het vmbo heeft te maken met een terugloop van leerlingen. Scholen kunnen hierdoor het aanbod aan beroepsgericht onderwijs niet meer overeind houden en zien zich soms genoodzaakt sectoren te sluiten. De nieuwe examenprogramma’s moeten scholen de mogelijkheid geven in een regio onderwijs in alle sectoren aan te bieden.

Het aantal beroepsgerichte examenprogramma’s is groot (ongeveer 35), waardoor er jaarlijks veel verschillende centrale examens (CPSE’s) gemaakt moeten worden (rond de 135). Gecombineerd met een teruglopend aantal leerlingen is dit niet meer verantwoord. Er moeten dus veel minder examenprogramma’s komen, zodat er ook minder examens nodig zijn.

In het onderwijs van nu is meer aandacht voor oriëntatie en keuzebegeleiding. Het vmbo moet hierop inspelen door LOB als rode draad door de opleidingen te laten lopen en zich vooral te richten op de voorbereiding van leerlingen op een beroepsopleiding.

Uitgangspunt voor de ontwikkeling van examenprogramma’s zijn de bestaande sectoren: Economie, Intersectoraal, Groen, Techniek en Zorg & welzijn.

‘De grote vraag waar we voor stonden was: wat van onze eigen programma’s past in het nieuwe programma?’

Kern, profiel en keuze

Alle examenprogramma’s bestaan straks uit een kern, profiel en keuzedelen. Deze moeten leerlingen ruime mogelijkheden bieden om te kiezen en zich te oriënteren op hun toekomst. Ze bevatten theorie én praktijk.

Kern

De kern bevat de kennis, houding en vaardigheden die kenmerkend zijn voor de sector. Een leerling volgt de kern van één sector. Het kerndeel wordt altijd in combinatie met de profiel en/of keuzedelen aangeboden. Zo kunnen leerlingen leren aan de hand van concrete opdrachten. De kern wordt niet zelfstandig geëxamineerd, maar altijd in combinatie met profiel- en/of keuzedelen. De kern bevat altijd een LOB-doel waarin staat dat de leerling een LOB-dossier op moet bouwen.

Profiel

Elke sector heeft profielen. Een profiel bestaat uit vier profieldelen. Iedere leerling kiest één profiel en volgt in het kader van zijn opleiding het hele profiel. Profielen bevatten kennis, houding en vaardigheden die de leerling kennis laten maken met dat deel van de sector. Het profiel wordt centraal geëxamineerd. Een profiel omvat 50% van het examenprogramma van de leerling (uitgaande van de huidige omvang van examenprogramma’s/lessen).

Keuzedelen

Elke sector heeft een x-aantal keuzedelen. Een leerling kiest ten minste vier keuzedelen die in totaal 50% van het examenprogramma van de leerling omvatten. Keuzedelen kunnen binnen en buiten de sector gekozen worden.

Een leerling kan met zijn keuze zijn programma verdiepen (meer van dezelfde soort keuzedelen na elkaar) of verbreden (meer verschillende keuzedelen na elkaar). Keuzedelen worden afgesloten met een schoolexamen.

‘We kwamen al snel tot de conclusie dat we alle profielen willen aanbieden’

Voorstel:

de nieuwe profielen

In elke sector (behalve groen) is een sectorvernieuwingscommissie (SVC) aan het werk om inhoudelijk vorm te geven aan de onderwijsvernieuwing. Deze SVC's bestaan onder meer uit docenten uit vmbo en mbo. Zij worden ondersteund door een adviesgroep met vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven, branches en kenniscentra. De SVC's in de sectoren Economie, Techniek en Zorg & Welzijn hebben inmiddels voorgesteld de volgende profielen te ontwikkelen:

Economie:

Economie en ondernemen
Horeca, bakkerij, recreatie

Techniek:

Bouwen, wonen interieur
Productie, installatie en energie
Mobiliteit en transport

Zorg & Welzijn:

Zorg en Welzijn

Voor het Intersectorale programma is nog niet vastgesteld hoeveel profielen er komen. Dit komt doordat de ontwikkeling van het examenprogramma Intersectoraal later van start is gegaan. Uiteindelijk beslist OCW (op advies van de regiegroep) hoeveel en welke profielen er per sector komen.

worden bekeken. Blijenberg ziet zichzelf als de 'grote stimulator' die altijd 'op de achterbank meerijsd'. Als zijn docenten zeggen dat ze extra ruimte nodig hebben om de programma's goed door te nemen, dan regelt hij dat. Soms schuift hij aan om mee te denken. Hij krijgt ook wel eens 'huiswerk', als docenten met een vraag komen over de uitvoerbaarheid van wat zij bedacht hebben.

'De docenten Zorg & Welzijn waren er zo uit. Ons huidige uitstroomprofiel 'Uiterlijke verzorging' gaat naar een keuzedeel. Bij Techniek ligt het een stuk moeilijker. Docenten vragen zich daar af of onze huidige uitstroomprofielen nog wel passen in de nieuwe programma's. Wat doen we bijvoorbeeld met Kunst & Techniek en met Voertuigtechniek? Dit is trouwens het leukste proces voor docenten. Wat kan wel, wat kan niet? Wat vinden leerlingen leuk? Wat durf ik? Krijg ik de schoolleiding mee? Spring in het water zeg ik tegen de docenten. Ik spring mee. We kunnen met z'n allen zwemmen.'

Kansen

Kansen bieden de programma's nieuwe stijl volop. Vooral als je een beetje 'out of the box' kunt denken. 'Dit is een kans om je programma's opnieuw te ordenen, ook ten opzichte van je concurrenten. Ik weet zeker dat alle scholen alles willen aanbieden. Alleen met de keuzedelen kun je je onderscheiden. Er zitten waarschijnlijk ook talenten in het docententeam die je kunt inzetten. Ik heb een docent maatschappijleer die gek is met muziek en

theater en die de verlichting verzorgt tijdens de diplomering. Die zou heel goed een keuzedeel kunnen verzorgen.'

Met name de flexibiliteit van de nieuwe programma's vindt Blijenberg een compliment waard. 'Ze hebben het zo rekbaar gemaakt. Daar kunnen we veel mee. Ik weet dat niet iedereen dat vindt. Vooral bij Techniek krijg je hierover verlies- en winstdiscussies. Transport en logistiek zie je bijvoorbeeld niet meer terug als apart programma. De keuzeprogramma's bieden de escape. Als je blijft hangen in 'Ja maar, mijn afdeling bestaat straks niet meer' dan krijg je treurnis. Ik denk liever in kansen.'

Colofon

Dit katern wordt geschreven onder verantwoordelijkheid van de Stichting Platforms VMBO en komt tot stand in samenwerking met Van 12 tot 18, vakblad voor het voortgezet onderwijs.

Tekst: Jacqueline Kerkhoffs (projectleiding), Mariëlle van de Ven, studio V&V www.onderwijscommunicatie.nu
Eindredactie: Mariëlle van de Ven (studio V&V www.onderwijscommunicatie.nu), Renske Valk (Van 12 tot 18)
Beeld: Marcel Goris